

O psie, kogutku i innych narzędziach górników

Wspomniany w tytule wystawy pies i kogutek to narzędzia, których używali pracownicy wielickiej kopalni soli w przeszłości. Kogutki były narzędziami grupy kopaczy, wózki natomiast obsługiwała grupa zajmująca się transportem urobku tzw. wozacze.

Kogutek to kilof, za pomocą którego górnicy nadawali bryłom soli kształt bałwanów (walców) oraz rozbijali duże bryły soli na mniejsze. Od końca XIII w. do 1914 r., czyli do momentu zakończenia ręcznej eksploatacji soli w wielickiej kopalni, używano kilka rodzajów kilofów. Różniły się budową w zależności od przeznaczenia, posiadały też swoje odrębne nazwy, np. kogutek, kijania... Potem służyły już tylko do okruszania i wyrównywania ścian.

Pies to drewniany wózek, który jest skrzynią lub platformą umieszczoną na kółkach. Służył do przewożenia soli. Tego typu wózki wprowadzili do wielickiej kopalni Austriacy w 1785 r. Posiadały one małe kółka więc aby sprawnie poruszały się po nierównych, kopalnianych chodnikach przygotowywano dla nich specjalne podkłady z drewna bukowego. Skąd ich oryginalna nazwa? Jak wspomina Agricola w czasie jazdy, szczególnie na zakrętach, wydawały dźwięki podobne do szczekającego psa, innym bardziej ten dźwięk kojarzył się z psim skowytom. Początkowo wózki miały drewniane koła, z czasem chcąc wydłużyć wytrzymałość kół zastąpiono je żeliwnymi. Psy dominowały w kopalni do 1861 r. kiedy to powstała pierwsza konna kolejka szynowa, która stopniowo zaczęła spychać je poza główne trakty.

Ekspozycja "Czym się różni pies od kogutka? Czyli rzecz o narzędziach pracy dawnych górników" prezentuje szeroko tematykę technicznych urządzeń górniczych używanych w wielickiej kopalni na przestrzeni wieków. W zbiorach Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka zachowało się ich wiele od kilofów i klinów po młoty drewniane i żelazne, dłuta, wiertła, gracki, oselki, łopaty, taczki, psy i beczki, Dzięki nim, w pocie czoła, przez stulecia, pracownicy kopalni eksploatowali i transportowali sól pozostawiając za sobą labirynt komór i korytarzy.

W kopalni nie można funkcjonować bez światła - lampka stanowiła także osobisty sprzęt górnika - stąd też na wystawie znajdują się kaganki i lampki górnicze z bogatej oraz ciągle powiększanej kolekcji Muzeum.

Szczególnie cenne i wzruszające są przedmioty osobistego użytku wielickich górników pochodzące z kopalni: oryginalne czapki-kapelusze, buty, nakolanniki oraz gliniany garnuszek.

Urządzenia górnicze i narzędzia są pokazane poprzez różne grupy pracownicze, które ich używały: kopaczy, nosiczy, pakowaczy soli oraz cieśli. Zabytkowe fotografie i dioramy tworzą klimat kopalni i jednocześnie przybliżają dawne metody wydobywcze. Aranżację wzbogacają efekty dźwiękowe, czyli odgłosy pracy młotów i wiertarek.

Na zakończenie warto wrócić jeszcze raz do kilofka - był on uniwersalnym narzędziem występującym także w innych kopalniach. Musiał pełnić ważną rolę i dobrze służyć górnikom skoro znalazł swoje miejsce w górniczym godle.

Prezentowane obiekty pochodzą ze zbiorów [Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka](#).

Autor wystawy: Piotr Witalis

Oprawa plastyczna: Aneta Łapczyńska

Ekspozycja będzie prezentowana w okresie: 4.12.2020 - 7.02.2021 r., na razie online a jak sytuacja pozwoli także realnie.

Muzeum zaprasza

